

The soft power of the Islamic Republic of Iran in public diplomacy with rival countries

Received: 2021-08-03

Accepted: 2021-12-02

Rasool Noroozi Firooz *

Muhammad Jalili **

The purpose of this study is to answer the basic question of what elements are the sources of Iran's soft power and how can they be used in competition with the soft power of countries active against Iran in the context of public diplomacy? For this purpose, twenty sources of soft power in Iran were examined using the method of thematic analysis, the final model of which is summarized in "Resistance and Progress". The main rivals of soft power are Iran, the United States, the United Kingdom, Turkey, Iraq and the United Arab Emirates. The success of Iranian public diplomacy depends on progress in the scientific, economic and military dimensions combined with cultural-political resistance to global arrogance.

Keywords: Soft Power, Public Diplomacy, Foreign Policy, Islamic Republic Of Iran, Political Diplomacy.

* Assistant Professor, Faculty of Islamic Civilization Studies, Islamic Sciences and Culture Academy, Qom, Iran, (Rasoolnoroozi@gmail.com)

** Ph.D. Student, Department of Islamic education and political science, Imam Sadiq University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) (jalilipv@gmail.com)

کاربست قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در دیپلماسی عمومی با کشورهای رقیب

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۵/۱۲

تاریخ تأیید: ۱۳۹۹/۹/۱۱

رسول نوروزی فیروز*

محمد جلیلی**

کاربست قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در دیپلماسی عمومی با کشورهای رقیب

هدف پژوهش حاضر پاسخ به این سؤال اساسی است که منابع قدرت نرم ایران متشکل از چه عناصری است و چگونه می‌توان از آن‌ها در رقابت با قدرت نرم کشورهای فعال علیه ایران در بستر دیپلماسی عمومی استفاده کرد؟ به همین منظور بیست مورد از منابع قدرت نرم ایران با استفاده از روش تحلیل مضمونی مورد بررسی قرار گرفت که مدل نهایی آن در «مقاومت و پیشرفت» خلاصه می‌شود. رقیبان اصلی قدرت نرم ایران، آمریکا، انگلستان، ترکیه، عراق و امارات هستند که در تحلیل مضمونی ابزار لازم در تقابل با آن‌ها، به مدل «تثبیت اندیشه و فرهنگ ایرانی - اسلامی» و «حمایت از تولید ملی و اقتدار دیپلماتیک» رسیده‌ایم. موفقیت دیپلماسی عمومی ایران منوط به پیشرفت در ابعاد علمی، اقتصادی و نظامی توأم با مقاومت فرهنگی - سیاسی در مقابل استکبار جهانی است.

کلیدواژه‌ها: قدرت نرم، دیپلماسی عمومی، سیاست خارجی، جمهوری اسلامی ایران، دیپلماسی سیاسی.

* استادیار، گروه مطالعات تمدن اسلامی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ایران.
(Rasoolnorozi@gmail.com)

** دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گرایش مسائل ایران، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول). (jalilipv@gmail.com)

قدرت نرم به عنوان رویکرد نوین مدیریت راهبردی اهداف سیاسی پس از جنگ جهانی دوم ابتدا در سیاست خارجی آمریکا مورد توجه قرار گرفت. قدرتی که به جای سرگرم شدن به هماوردهای مستقیم نظامی - اقتصادی، معطوف به افکار ذهنی رقیبان و تغییر گزینه‌های مطلوب آنان می‌گردید. منابع قدرت نرم نیز همواره یکی از چالش‌های دستیابی و اثربخشی به قدرت نرم در کشورهای جویای اشکال قدرت نوین بوده‌است. فهم ظرفیت‌های نرم هر کشور بنا بر اهداف، مسائل مبتلابه و پتانسیل‌های منحصربه‌فرد سرزمینی آن، از موضوعات مورد توجه قدرت نرم عنوان می‌شود. هم‌چنین دیپلماسی نوین در کشورهایی با سیاست خارجی فعال از روابط آشکار، مستقیم و رده‌بالای حکومتی بین چند دیپلمات سیاسی به بخش‌های غیردولتی و اصناف مردمی سوق پیدا کرده‌است.

در راهبرد نوین دیپلماسی، دولت‌های سرمایه‌گذار، توان دیپلماتیک خود را به جای اعمال سیاست فشار و تطمیع در کنترل تصمیمات رقیب، به سمت تأثیرگذاری غیرمستقیم بر افکار مردمان آنان برده‌اند تا از طریق تصویرسازی مطلوب اهداف خود در ذهن آنان، سیاست‌های خود را بر دولت‌مردان‌شان دیکته کنند. به معنای واضح‌تر با دیپلماسی عمومی، هدایت افکار عمومی و بدون کمترین زحمت دیپلماتیک، دستگاه حاکمیتی دولت رقیب در تنگنای هنجارهای تغییر یافته مردمانش، آن‌گونه شکل یابد که مطلوب دولت مبدأ است. جمهوری اسلامی ایران از بدو انقلاب اسلامی مورد تهاجم نرم دشمنان و دیپلماسی عمومی متخاصم دولت‌های مداخله‌گر بوده‌است. در دهه اخیر، رسانه‌های برون‌مرزی به عنوان اصلی‌ترین ابزار دیپلماسی عمومی مخالفان جمهوری اسلامی، توان خود را در تغییر افکار عمومی و تغییر رفتار حاکمیت سیاسی ایران صرف نموده‌اند.

دیپلماسی عمومی در ادبیات سیاست خارجی ایران مدتی است که راه گشوده اما با درکی جامع از ظرفیت‌های داخلی و رویکرد جدی در استفاده از دیپلماسی عمومی مواجه نبوده‌است. با این تصور که سیاست خارجی ایران با دستیابی به الگوی بومی دیپلماسی عمومی و نیز به کارگیری ظرفیت‌های انحصاری خود قادر خواهد بود که با دست برتر در جنگ نرم با رقیبان قدرتمند، تا حد زیادی بر فشارهای جاری فائق آید. آنچه در این پژوهش حائز اهمیت است نحوه مواجهه مطلوب ایران با کشورهای رقیب در زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی‌ای است که به تغییر نگرش ما از نوع مواجهه می‌انجامد.

رقابت در تأمین امنیت رسانه‌ای، نظامی و اقتصادی وابسته به فهمی نو از خطرهای جانبی و درک ظرفیت‌های جدیدی از دیپلماسی است که رسالت محقق، رسیدن به درک دقیقی از آن خواهد بود.

هدف از این پژوهش دستیابی به درکی جامع از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در کاربست دیپلماسی عمومی منحصر به اهداف سیاست خارجی آن است. غفلت از برخی ظرفیت‌ها و تلاش در به‌کارگیری روش‌هایی که با اهداف و توانایی‌های سیاست خارجی ایران فاصله دارد، از مشکلات عمده‌ای است که گاه در رفتار دیپلماتیک گذشته شاهد آن بوده‌ایم که می‌تواند ناشی از عدم شناخت توانایی‌های داخلی و تجزیه قوای دیپلماسی عمومی در کشورهای رقیب باشد. این مقاله با هدف دستیابی به شناخت بهتر این ظرفیت‌ها در تبدیل این تهدید به فرصتی بزرگ‌تر است. به‌همین منظور تمرکز این پژوهش معطوف بر منابع بالقوه قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران و اولویت‌های قابل دستیابی در دیپلماسی عمومی ایران با تهاجم قدرت نرم کشورهای رقیب است.

اهمیت این پژوهش آن‌جاست که منشأ بسیاری از معضلات سیاسی - اجتماعی کشور را در تأثیرات رسانه‌ای دیپلماسی عمومی مخالفین بر افکار عمومی ایرانیان می‌یابیم. از آن‌جا که دفع این تهدیدات عموماً منحصر در راهکارهایی هم‌جنس خود است، دیپلماسی عمومی ایران و ابزارهای آن نیز می‌بایست نقشی مؤثرتر از گذشته داشته باشند. دستیابی به این حد از تأثیرگذاری منوط به شناختی کافی ظرفیت‌های بومی قدرت نرم ایران برای ایجاد تغییر افکار عمومی رقیبان، مطابق اهداف دیپلماتیک داخلی است. با این توضیح ضرورت پژوهش حاضر نیز درک می‌شود، چراکه شناخت منابع و فهم مدل بومی دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران، مقدمه‌ای است که بدون آن تأثیرگذاری قدرت نرم ایران حاصل نخواهد شد. با بررسی پیشینه پژوهش نیز به مقالاتی پراکنده از قدرت نرم ایران رسیدیم که به‌طور متمرکز منابع اختصاصی کشور را مورد واکاوی قرار نداده بودند. هم‌چنین درخصوص دیپلماسی عمومی ایران نیز شاهد پاسخ‌گویی جامعی به رقابت قدرت نرم کشورهای فعال علیه ایران نبودیم، لذا این پژوهش درصدد رفع خلأ موجود برآمده‌است.

۲- مفاهیم

۱-۲) قدرت نرم

تئوری قدرت نرم اول بار توسط جوزف نای،^۱ استاد آمریکایی دانشگاه هاروارد، در سال ۱۹۹۰ و در کتاب *تغییر ماهیت قدرت آمریکایی*^۲ مطرح گردید. او همان سال در ماهنامه *آتلانتیک*^۳ قدرت آینده را در تغییر رفتار دولت‌ها با کنترل و انتشار اطلاعات عنوان کرد و در سال ۲۰۰۴ در کتاب *قدرت نرم، راه موفقیت در سیاست‌های جهانی*^۴ این تئوری را بسط داد (Nye, 1990).

قدرت نرم، توانایی ایجاد جذابیت با تبادل اطلاعات سازمان یافته و هدایت انگیزه‌های دیگران، بدون اجبار یا دخالت مستقیم است. این قدرت به جای حمایت و تهدید نظامی یا تطمیع و تحریم اقتصادی (قدرت سخت و سنتی)، به دنبال راهی برای نفوذ در اندیشه رقیب و تغییر مطلوبیت‌های ذهنی او می‌گردد. منابع قدرت نرم در هر کشور، از فرهنگ، ارزش‌ها و سیاست‌های مختص به آن سرزمین نشئت می‌گیرد که اگر در تغییر فرهنگ، ارزش‌ها و سیاست‌های دیگران نیز مؤثر باشد، حامل قدرت نرم خواهد بود (Nye, 2004, p. 9 - 12).

قدرت نرم همواره مورد استفاده صاحبان رسانه‌های جهانی است، چراکه مؤثرترین راه ایجاد جذابیت و تغییر نگرش عمومی از طریق انتقال داده و تبادل اطلاعات است. کشورهایی چون آمریکا و انگلستان سردمداران قدرت نرم در دنیای امروز هستند و سال‌های متمادی هزینه‌های کلانی را برای گسترش توانایی‌های ارتباطی و تأثیرگذاری رسانه‌ای بر دیگر فرهنگ‌ها و افکار عمومی دولت‌های رقیب، اختصاص داده‌اند. آنان با ارائه تفسیری نوین از حوادث و ایجاد تغییر در ماهیت متصور موضوعات، به تدریج ارزش‌های فرهنگی و هنجارهای اجتماعی رقیب را تغییر می‌دهند. این رخداد از منابعی پراکنده و به‌طور تدریجی انجام می‌شود تا افراد مورد هدف، تحمیلی بودن این خواسته را احساس نکنند. نتیجه این تغییر، یکسان‌سازی مطلوبیت‌های دولت رقیب به مطلوبیت‌های عاملان جنگ نرم است تا خودبه‌خود آن تصمیمی را بگیرند که منافع

1. Joseph Samuel Nye
2. The Changing Nature of American Power
3. The Atlantic Monthly in Boston, Massachusetts
4. Soft Power: The Means to Success in World Politics

دولت مبدأ را تأمین می‌کند (واعظی، ۱۳۸۹، صص. ۳۶ - ۴۳).

۲-۲) دیپلماسی عمومی

دیپلماسی عمومی، انتقال نظرات سیاسی یک حکومت با ابزارهایی چون رسانه، آموزش و نهادهای غیردولتی به مردمان دولت رقیب برای متقاعدسازی آنان در تمکین به منافع بیگانه است. به تعریف رسمی، «دیپلماسی عمومی فرایند دولتی برقراری ارتباط با مردمان خارج به منظور ایجاد فهمی از ایده‌ها، ایدئال‌ها، نهادها، فرهنگ، اهداف سیاسی و خط‌مشی‌های ملت خود است.» (Tuch, 1990, p. 8) این دیپلماسی در ارتباط با افکار مردم دولت بیگانه و دورزدن روابط سیاسی، سانسورهای رسانه‌ای و تابوهای ارزشی آنها ایجاد می‌شود؛ فرایند متقاعدسازی تدریجی مردم برای تغییر یا براندازی حکومت‌هایشان به نفع اهداف این دولت است. به عنوان مثال، آمریکا با اعمال این سیاست علیه کشورهای کمونیستی و ارسال اطلاعات رسانه‌ای، به تدریج موفق به جایگزینی عقاید لیبرالیستی به جای گرایش‌های سوسیالیستی شد تا جایی که خود مردم علیه سیاست‌های شوروی به نفع اهداف آمریکایی تولید فشار کنند (میلسن، ۱۳۸۷، صص. ۱۰۷ - ۱۱۸). پارمار دیپلماسی عمومی را نقاب سفیدی بر سیاهی پروپاگاندا و فریبی تدریجی تعریف می‌کند که با تحمیل اطلاعاتی پراکنده و سازمان‌یافته انجام می‌شود. این دیپلماسی با ارسال اطلاعاتی انبوه، به مرور با گرفتن قوه تحلیل مخاطبین، به مثابه بمبی با پوششی جذاب، هنجارهای حاکم بر فرهنگ مردمان رقیب را به نفع پذیرش فرهنگ خودی منهدم می‌سازد. پارمار در ادامه دیپلماسی عمومی آمریکا را شاهد مثال می‌آورد که با برنامه‌ای دقیق، کم‌هزینه و پرفایده، منطبق با ذائقه مردمان رقیب ارائه می‌شود که با تقبیح ارزش‌های مانع سرمایه‌داری، هنجارهای آمریکایی را تقدیس می‌کند. به عقیده او، این ابزار در دستان قدرت نرم، تاکنون علیه کشورهای درحال توسعه و برای حفظ امپریالیسم فرهنگی و جهانی‌سازی سیاست‌های آمریکایی به کار رفته است (Parmar, 2006, p. 189).

این ابزار تاکنون در جهت اهداف خصمانه مورد استفاده بوده است و دولت‌های درحال توسعه با پذیرش این دروغ که سنت‌های بومی‌شان مانع از پیشرفت است، محتوای رسانه، روش آموزش و سبک زندگی را از دولت‌های توسعه‌یافته طلب می‌کنند، لذا بیشترین آسیب‌پذیری را از این نوع دیپلماسی خواهند داشت. شرط ایجاد دموکراسی در کنار آزادی رسانه‌ها، به مثابه اسب چوبین یونانیان به مردمان شهر تروا است که در دل خود دیپلماسی نفوذ را پنهان دارد. به عقیده محققان، دیپلماسی عمومی تاکنون با هدف

کمک به سیاست‌های غربی و خلع سلاح ایدئولوژیک مقاومت در برابر لیبرالیسم با تولیدات فرهنگی و جذابیت‌های ظاهری، سبک زندگی آمریکایی را جایگزین فرهنگ سنتی کشورها کرده‌است، اما ابزار مفیدی است که نباید با ایدئولوژی اشتباه شود (ایزدی و محمدی، ۱۳۹۰، صص. ۳۶ - ۵۲).

۳- روش پژوهش

این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی و جداول آن در چهارچوب تحلیل مضمون شبکه‌ای استرلینگ^۱ نگاشته شده‌است (Stirling, 2001, p. 385-405). این روش که راهی برای درک بهتر اطلاعات کیفی است داده‌های پژوهش را جمع‌آوری، کدگذاری و به‌عنوان مضامین پایه‌ای، مورد تحلیل قرار می‌دهد. این تحلیل در سه مرحله مضامین مرتبط با یکدیگر را، به تشخیص پژوهشگر، تحت‌عنوانی ثانی تلخیص و در مضمونی واحد، به‌عنوان ارتباط اصلی مضامین مورد بررسی، نام‌گذاری می‌کند؛ پس از آن داده‌های تحلیل شده به‌صورت فراگیر مورد تحلیل مجدد قرار می‌گیرد تا آنجا که مدل نهایی مضامین تحلیل شده به‌دست آید.

این روش شامل سه مرحله تحویل، کاوش و یکپارچه‌سازی متن و شش گام کدگذاری، شناخت مضامین، ساخت شبکه مضمونی، توصیف، خلاصه‌سازی و الگوی شبکه مضمونی و نیز سلسله اقداماتی است که درنهایت به تولید الگویی شبکه‌ای از محتوای مضمونی داده‌ها می‌انجامد. در این مقاله، ضمن انجام این مراحل در جدول ارزیابی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، جهت دوری از تطویل، تنها نتایج حاصل از بررسی را بیان کرده‌ایم. همچنین، منابع این پژوهش از کتب و مقالات مرتبط با موضوع مورد بحث گردآوری شده‌است.

۴- منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران

پس از بررسی مقالات مرتبط با منابع قدرت نرم ایران از منظر پژوهشگران این حوزه (ایزدی، ۱۳۹۰) و با تدقیق در قابلیت‌های نرم جمهوری اسلامی، درنهایت به ۲۰ مورد از منابع قدرت نرم ایران رسیده‌ایم که با جذابیت‌های خود بر فرهنگ، ارزش‌ها و

1. Attride - Stirling

سیاست‌های مردمان بیگانه تأثیرگذار بوده‌اند. منابع جمع‌آوری شده با روش تحلیل مضمونی استرلینگ مورد بررسی قرار گرفته‌اند، چنان‌که در جدول ذیل مشاهده می‌کنید.

گونه موضوعی	داده‌های اولیه از منابع قدرت نرم ایران که توانسته با جذابیت خود فرهنگ، ارزش‌ها و سیاست‌های دیگران را تحت تأثیر قرار دهد.	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
علمی - فناوری	۱. جهاد علمی دانشگاهی و پیشرفت تکنولوژیک ۲. موسسات دانش بنیان و حوزات دینی بین‌المللی (جامعه المصطفی)	پیشرفت علم و فناوری جذب دانشجوی و طلبه	رشد بالا و جذب علمی	حکومت دینی
سیاسی	۳. مردم‌سالاری دینی و راهپیمایی مردمی قدس و ۲۲ بهمن ۴. مقاومت در برابر نظام سلطه و مبارزه با آمریکا و اسرائیل	حمایت و اعتماد مردم مقاومت در برابر سلطه	سیاست و رهبری دینی مقابل سلطه	مقابل استکبار
-	۵. رهبری سیاسی ولی فقیه بر مبنای ارزش‌های الهی - اخلاقی	سیاست و رهبری دینی		
اجتماعی	۶. حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و ملت‌های مظلوم	حمایت از مظلومین	پایگاه امن	
نظامی	۷. پیشرفت چشم‌گیر نظامی و نیروی قدس برون مرزی	رشد و قدرت نظامی	مظلومان	قدرت علمی، نظامی و اقتصادی
-	۸. خودکفایی در تولید ملی و تحریم‌های اقتصادی	خودکفایی میان‌تحریم		
اقتصادی	۹. اقتصاد نذر، صدقه، وقف، هبه، خمس و زکات ۱۰. ممنوعیت ربا، مصرف‌گرایی و اشرافیت	منابع اقتصادی مذهب منع سرمایه‌داری مضر	قدرت اقتصادی علی‌رغم تحریم	خودکفا
فرهنگی	۱۱. کهن‌ترین تمدن با جمعیت، وسعت و موقعیت ممتاز ۱۲. منابع سرشار زیرزمینی و معدنی با اقلیم چهار فصل ۱۳. معماری، خط، زبان، غذا، لباس و صنایع منحصر بفرد	سرزمین کهن و ممتاز منابع سرشار انرژی هویت جذاب فرهنگی	تمدن کهن و سرزمین غنی	تمدن غنی و جغرافیای ممتاز
تمدنی	۱۴. میهمان‌نوازی، خانواده‌مداری و میهن‌پرستی ۱۵. فیلم، سریال، خطاطی، موسیقی و اشعار فارسی	ملت خونگرم و باعزت هنر و ادبیات ایرانی خونگرم و غیور	مردمان هنرمند، خونگرم و غیور	
ملی	۱۶. اتحاد اقوام و مذاهب با زبان و فرهنگ‌های گوناگون ۱۷. تنها حکومت شیعی، (کشور بدون الکل، فاحشه‌خانه و بی‌حجابی)	اقوام متحد و متنوع تنها حکومت شیعی	مذهب شهادت عقیده شهادت و انتظار	اعتقادات شیعی
-	۱۸. فرهنگ شهادت‌طلبی در جنگ و اعتقاد به ظهور منجی بشریت ۱۹. آئین‌های ملی (نوروز) و مراسم مذهبی (محرم، رمضان و شعبان) ۲۰. اماکن و محافل مذهبی (مساجد، هیئات و امامزادگان) و اجتماعات مذهبی (نماز جمعه، اعتکاف، حج و اربعین)	مراسمات ملی - مذهبی اماکن زیارتی و اجتماعات دینی	رسوم جذاب ملی - مذهبی	و مراسم آئینی

جذابیت‌های تصویری ایران که در ذهن دولت‌ها و ملت‌ها بر فرهنگ، ارزش‌ها و سیاست‌هایشان تأثیرگذار باشد، ملاک اولویت‌بندی ما بوده‌است. موقعیت خاص ارتباطی و ژئوپلیتیکی در جغرافیای جهانی (Down, 2012) منابع و معادن سرشار انرژی، تنوع اقلیم طبیعی و اقوام گوناگون، طرح و بسط ایدئولوژی حکومت اسلامی در دو قطب جهانی و کشورهای منطقه (Parsi, 2011) پیشرفت‌های علمی - فناوری و رشد توسعه انسانی علی‌رغم جنگ و تحریم‌های طولانی‌مدت، اصالت فرهنگ، تمدن کهن و نیز تقابل با رژیم صهیونیستی و امپریالیسم آمریکایی بر جذابیت‌های قابل توجه ایران در چشم جهانیان افزوده‌است (قریبوند و رشیدی، ۱۳۹۴، صص. ۱۶۰ - ۱۶۳؛ فاطمی صدر، ۱۳۹۳، صص. ۱۶۶ - ۱۶۹). این جذابیت‌ها در جدول تحلیل مضمونی فوق در چهار مضمون فراگیر تجمیع شده‌اند که عبارتند از:

- ۱- مردم‌سالاری دینی در تقابل استکبار جهانی؛
- ۲- خودکفایی علمی، نظامی و اقتصادی؛
- ۳- تمدن غنی و جغرافیای ممتاز؛
- ۴- اعتقادات شیعی و مراسم آئینی.

هرکدام از این منابع اساسی ظرفیت سرشاری در افزایش قدرت نرم ایران دارند که با وقوع حوادث سیاسی یا تصویرسازی‌های رسانه‌ای، تضعیف یا تقویت خواهند شد. برای آن که درک دقیق‌تری از منابع قدرت نرم ایران داشته باشیم، چهار مورد کلی تحلیل مضمون شبکه‌ای، به دو مدل نهایی و دو عنصر شبکه مضمونی، در جدول ذیل، تلخیص گردید که این دو عنصر اساسی با «وابستگی راهبردی» نسبت به یکدیگر، ارکان قدرت نرم ایران محسوب می‌شوند.

شبکه مضمونی	مدل نهایی	مضامین فراگیر
مقاومت	هویت ایرانی - شیعی	حکومت دینی مقابل استکبار
	ضد استکباری	اعتقادات شیعی و مراسم آئینی
پیشرفت	سرزمین غنی	قدرت علمی، نظامی و اقتصادی خودکفا
	با رشدی مستقل	تمدن غنی و جغرافیای ممتاز

(جدول شماره ۲- مدل نهایی و شبکه مضمونی منابع قدرت نرم ایران)

در نهایت «مقاومت و پیشرفت» را به عنوان هسته مرکزی عناصر قدرت نرم ایران دریافتیم. اما مقاومت ایران در برابر سلطه جهانی زمانی بنیان قدرت نرم محسوب می‌گردد که در کنار پیشرفت و رشد علمی - اقتصادی - نظامی آن باشد؛ هم‌چنین پیشرفت در این ابعاد، آن‌جایی مزیت نسبی قدرت نرم ایران به شمار می‌آید که توأم با مقاومت در برابر استکبار و مستقل از ایدئولوژی‌های بیگانه باشد. لذا مقاومت و پیشرفت، بنیان قدرت نرم ایران و ضعف هر یک مرادف ضعف دیگری است.

۵- دیپلماسی عمومی ایران با کشورهای رقیب

منظور از کشورهای رقیب، دولت‌هایی است که همواره از ابزار دیپلماسی عمومی و رسانه‌های خود در تضعیف جذابیت‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی یا تأثیرگذاری بر هنجارهای ذهنی ایرانیان استفاده می‌کنند. این کشورها را در ۵ دولت اصلی خلاصه نمودیم که عبارتند از: دولت‌های فرامنطقه‌ای آمریکا و انگلستان و نیز همسایه‌های منطقه‌ای ایران یعنی ترکیه، عراق و امارات. در بخش پیش‌رو به ترتیب توانایی و شدت عمل این دولت‌ها علیه افکار عمومی ایرانیان، ضمن بیان برخی اقدامات آنان و با توجه به منابع قدرت نرم ایران، راهکارهایی جهت معکوس‌سازی این حملات علیه افکار عمومی‌شان ذکر می‌کنیم.

۵-۱) آمریکا و انگلستان

آمریکا و انگلستان در رأس جنگ نرم مؤثر با ایران هستند. از جمله اقدامات آنان علیه جمهوری اسلامی ایران می‌توان این موارد را برشمرد:

- ۱- تأسیس ده‌ها شبکه فارسی‌زبان سیاسی - اجتماعی؛
- ۲- جذب دانشجویان ایرانی و تأثیر بر الگوی فکری آنان؛
- ۳- تخریب چهره ایران در رسانه‌ها و مجامع بین‌المللی؛
- ۴- تصویرسازی اقتدار نظامی و نفوذ سیاسی برای ایجاد ترس؛
- ۵- مطلوب‌سازی اقتصاد لیبرال و زندگی آمریکایی؛
- ۶- نمایش قدرت علمی و توانایی‌های فناورانه.

محورهای مذکور تنها بخشی از تلاش نرم این دو کشور در تأثیرگذاری بر فرهنگ و اندیشه ایرانی و نیز تلقی مردم جهان از ایرانیان است. این دو کشور همواره با مالکیت رسانه‌های جهانی و اصلی‌ترین شبکه‌های خبری با ارائه تصویری رادیکال از سیاست‌های بین‌المللی رژیم ایران، اتهام ساخت سلاح اتمی، ظلم بر مردم از جانب بنیادگرایان

اسلامی، تجهیز و تقویت تروریسم در خاورمیانه و تهدید امنیت جهانی، قدرت نرم ایران را در بخش ایدئولوژی سیاسی - عقیدتی تضعیف کرده‌اند. از طرفی با تبلیغات مدام و تولید جذابیت‌های داستانی در فیلم، سریال و مستندهای تلویزیونی، انتظارات مادی، هنجارهای اخلاقی، اهداف و الگوی زندگی نسل جدید ایرانی را به مفاهیم غربی نزدیک نموده‌اند. آنان با تولید اخبار و ایجاد شبهات و سؤالات گوناگون سیاسی - عقیدتی، ذهن توده مردم را نسبت به اصول زندگی ایرانی و اسلوب رفتار مذهبی سست نموده‌اند (بشیر، ۱۳۹۴، صص. ۴۹ - ۸۱).

هم‌چنین برای ایجاد یأس و مخالفت عمومی با حاکمیت، به جهت‌دهی فکری ایرانیان اقدام می‌کنند. تمامی این کوشش‌ها تغییر فرهنگ و ارزش‌های ایرانی و علیه اقتدار و حاکمیت جمهوری اسلامی بوده‌است. اصلی‌ترین تهدیدات قدرت نرم ایران از سوی این دو کشور را می‌توان در قالب موارد ذیل دسته‌بندی کرد:

الف) تولیدات سیاسی - فرهنگی رسانه‌های فارسی‌زبان انگلستان؛

ب) محتوای آموزشی دانشگاه‌های دو کشور برای دانشجویان ایرانی خصوصاً رشته‌های علوم انسانی (چراکه پس از بازگشت به وطن، نظرات آنان را در نگرش و رفتار ایرانیان نشر خواهند داد)؛

ج) ترویج زندگی آمریکایی در استحالته زیست ایرانی.

دیپلماسی عمومی آمریکا و انگلستان در تربیت نسلی از ایرانیان که با فرهنگ و عقاید سنتی ایرانی - اسلامی بیگانه و محو جذابیت‌های زندگی آنان باشند، بسیار پررنگ است (جاودانی مقدم و درویشی، ۱۳۹۰، صص. ۴۳ - ۴۶).

شواهد تأثیرپذیری ایرانیان از قدرت نرم این دو کشور عبارتند از:

۱- اقبال پذیری توده مردم از گزاره‌های سیاسی - اجتماعی کانال‌های ماهواره‌ای (ناطق پور و واعظ، ۱۳۹۵، صص. ۷۴ - ۱۰۰)؛

۲- مشغولیت جوانان به بازی‌های رایانه‌ای، فیلم و سریال‌های هالیوودی و شبکه‌های اجتماعی آمریکایی؛

۳- تقلید عمومی از سبک معماری، شیوه تفریحات و ارتباطات، روابط خانوادگی و جهان‌بینی آمریکایی؛

۴- تقلید مشاهیر از مدل پوشش، نوع تغذیه، سبک‌های ورزشی - هنری، مشاغل و انتظارات حقوقی آمریکایی؛

۵- تبعیت محض دانشگاهیان از گزاره‌های متفکران آمریکایی در تمامی رشته‌های علوم انسانی.

برای به‌کارگیری مؤلفه‌های قدرت نرم ایران در خنثی‌سازی این جذابیت‌ها و جذب افکار مردمان کشورهای رقیب، می‌توان به چند کنش متقابل در برابر دولت‌های آمریکا و انگلیس اشاره کرد:

۱- تأسیس رسانه‌های انگلیسی‌زبان در موضوعات سیاسی - اجتماعی مناسب مخاطبان آمریکایی - انگلیسی؛

۲- تسهیل جذب جوانان غربی در مراکز علوم اسلامی، به‌گونه‌ای که مبلغ بومی ارزش‌های ایرانی شوند؛

۳- تجهیز عقیدتی - آموزشی دانشجویان ایرانی بورسیه‌شده برای تبلیغ مؤثر ایران، به‌جای تأثیرپذیری مطلق؛

۴- تقویت برنامه‌های رسانه‌های داخلی در افشای تاریخ سیاسی، نقد و تحلیل مکاتب فکری غرب؛

۵- تحقیر هژمونی نظامی - اطلاعاتی آمریکا و تعظیم توانمندی‌های نظامی ایران با تولیدات رسانه‌ای جذاب؛

۶- تأسیس پژوهشگاه راهبردی در تولید اطلاعات، برای به‌چالش کشیدن جهان‌بینی و سبک زندگی آمریکایی؛

۷- تجهیز محتوایی نظام آموزشی حوزه و دانشگاه در تثبیت فرهنگ ایرانی - اسلامی محتواهای آموزشی؛

۸- ارائه بسته‌های فرهنگی - انگیزشی در معرفی جذابیت‌های ایران و نظام اسلامی به توریست‌های غربی.

عمده‌ترین چالش قدرت نرم ایران با آمریکا و انگلستان، در جنگ رسانه‌ای است. باوجود اختلافات سیاسی، بعد مسافت، تفاوت فرهنگی و محدودیت ارتباطات انسانی بین دو کشور، بهترین راهبرد آنان استفاده از رسانه‌های اختصاصی علیه ایران است و به‌نظر می‌رسد که مطلوب‌ترین راهبرد ایران نیز رسانه باشد؛ تأسیس شبکه‌هایی چون Press Tv، Sahar و ifilm کمک شایانی به تضعیف سیاه‌نمایی‌های این دو کشور علیه

ایران در خارج از کشور نموده‌است. اما لازم است تا برای بسط کمی - کیفی شبکه‌های انگلیسی‌زبان در موضوعات سیاسی - اجتماعی و فرهنگی - مذهبی نیز اهتمام بیشتری صرف گردد.

لازم به ذکر است رسالت اصلی این شبکه‌ها، اصلاح ذهنیت مردم انگلستان نسبت به ایران و پاسخ به سؤالات ملت آمریکا از جمهوری اسلامی خواهد بود. این رویکرد می‌بایست به‌مرور زمان، گرایش به جذابیت‌های پنهان ایران را ایجاد و طرفداران ایدئولوژی انقلاب اسلامی را گسترش دهد. رویکرد رسانه‌ای خنثی‌سازی تأثیر شبکه‌هایی چون BBC فارسی، من و تو و صدای آمریکا بر مردم ایران ضروری است، همان‌طور که لازم است کانال‌های انگلیسی‌زبان، به شبکه‌های حرفه‌ای با موضوعات جذاب و متنوع تبدیل شوند تا در جذب توریسم، تبلیغ ایدئولوژی و فرهنگ ایرانی - اسلامی مؤثر باشند. تسهیل شرایط ورود گردشگران انگلیسی و آمریکایی به ایران و تربیت راهنمایانی که علاوه بر توضیحات تاریخی، پاسخگوی مناسبی برای سؤالات سیاسی - عقیدتی آنان باشند، ضروری می‌نماید.

درخصوص جذب دانشجویان ایرانی و مهاجرت به آمریکا و انگلستان، اهتمام جدی در واکسیناسیون سلامت هویتی این افراد مورد تأکید است؛ آموزش‌های پیش از خروج در زمینه‌های سیاسی - عقیدتی، چه در انتقال تصویر مثبت به این کشورها و چه در رفع خطر ترویج غرب‌گرایی توسط آنان پس از بازگشت به ایران ضروری است. استفاده از تحصیل‌کردگان دانشگاه‌های آمریکایی - انگلیسی در مسئولیت‌های دولتی - آموزشی (خصوصاً فارغ‌التحصیلان شاخه علوم انسانی)، تهدیدی جدی برای آینده تعهد به انقلاب اسلامی است. از جمله اهداف ابتدایی دیپلماسی عمومی، جذب و تربیت دانشجوی خارجی برای نفوذ به حاکمیت دولت‌های آن‌ها است و این موضوع مهم قابل‌انکار نیست. همین رویکرد را می‌توان در ایران و برای جذب دانشجو و طلبه خارجی در تحصیل برخی رشته‌های علوم انسانی و اسلامی پی گرفت. هم‌چنین اعزام مبلغان مذهبی به این کشورها که مسلط به مسائل سیاسی - عقیدتی و مدیریت تشکیلاتی باشند، حائز اهمیت است.

از دیگر منابع قدرت نرم ایران در جذب مردم انگلیس و آمریکا می‌توان به دعوت از نخبگان علمی و مشاهیر اجتماعی آنان برای شرکت در تورهای چندروزه سفر به مناطق گردشگری و اماکن علمی - مذهبی ایران اشاره کرد. تورهایی که برای ایجاد تحول ذهنی آنان نسبت به معنویت اسلام، پیشرفت‌های فناوری و غنای فرهنگی ایران مؤثر خواهند

بود. ترجمه برخی کتب جامع اسلامی - تاریخی - فرهنگی، نشر موسیقی اصیل، صنایع دستی، محصولات غذایی و تولیدات هنری - رسانه‌ای ایران در این کشورها، می‌تواند به تقویت قدرت نرم ایران کمک شایسته‌ای نماید. از نحوه تلاقی دیپلماسی عمومی آمریکا و انگلستان با ایران درمی‌یابیم که راهبرد اصلی ایران در خنثی‌سازی ابزارهای نرم رقیبان، تقویت جذابیت و مبانی رسانه‌های داخلی و نیز بسط شبکه‌های انگلیسی‌زبان است. از طرفی راهبرد ایران در برابر جذابیت‌های تحصیلی این دو کشور برای دانشجویان، جز با اصلاح شیوه‌های آموزشی، افزایش بودجه تحقیق و پژوهش، مدیریت کارآمد و برنامه‌ریزی دقیق میسر نخواهد شد. در بخش نفوذ نیز هوشیاری دستگاه امنیتی و تشدید قوانین قضایی علیه روابط مشکل‌ساز مشاهیر و معکوس‌سازی این سناریو در کشورهای رقیب، کارساز خواهد بود. ابعاد و ابزار این تقابل قدرت نرم در جدول ذیل آمده‌است:

کارست قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در دیپلماسی عمومی با کشورهای رقیب

نحوه رویارویی قدرت نرم آمریکا و انگلستان با قدرت نرم ایران					
رقیبان	راهبرد	ابزارهای قدرت نرم علیه ایران	راهبرد	ابزارهای قدرت نرم ایران علیه رقیبان	
آمریکا	فرهنگی - رسانه‌ای	فیلم و سریال‌های هالیوودی	رسانه‌ای	فیلم و سریال‌های آترناتو هالیوود	
		نرم افزارها و بازی‌های رایانه‌ای	فناوری	تولید بازی‌ها و نرم افزارهای بومی	
		اینترنت و شبکه صدای آمریکا		تاسیس اینترنت ملی و شبکه بین‌المللی	
		مدل پوشش و نوع تغذیه		تولید لباس اسلامی و تبلیغ غذای ایرانی	
	علمی	سیک ورزش، هنر و معماری	رسانه‌ای	ترویج هنرهای اسلامی و ورزش بومی	
		توانایی‌های نظامی-امنیتی		تبلیغ توانایی‌های نظامی و تاریخ جنگ	
		ارزشهای اجتماعی و نوع معاشرت		آموزش تربیت اسلامی و معاشرت دینی	
	انگلستان	سیاسی	دانشگاه‌های برتر علوم انسانی	علمی	اصلاح شیوه آموزشی و جذب دانشجو
			شرکت‌های گوناگون فناوری	فناوری	حمایت صنایع ملی و مراکز دانش بنیان
		رسانه‌ای	تخریب چهره جمهوری اسلامی	رسانه‌ای	افشای تاریخ سیاسی آمریکا در رسانه‌ها
شبکه بی‌بی‌سی فارسی				بهبود کیفی برنامه‌های سیاسی-اجتماعی	
سیاسی		شبکه من و تو		بهبود کیفی برنامه‌های فرهنگی-مذهبی	
		تخریب چهره جمهوری اسلامی		افشای سیاستهای انگلستان در رسانه‌ها	
		نفوذ در سیاسیون و سلبریتی‌ها	امنیتی	محدودیت قضایی و تقویت جبهه متعهد	
		حمایت از شیعیان انحرافی	رسانه‌ای	افشای فرق انحرافی و اعزام مبلغ زبده	
مذهبی	تقویت مذاهب ضدشیعی	مذهبی	تقرب مذاهب و روشنگری علیه توطئه		
	دانشگاه‌های برتر علوم انسانی	علمی	اصلاح شیوه آموزشی و جذب دانشجو		

(جدول شماره ۳ - تقابل قدرت نرم ایران با آمریکا و انگلستان)

راهکار عمده ایران در پدافند این تهاجم نرم و تبدیل این تهدید به فرصت از راه تقویت رسانه‌های داخلی، تبلیغ و تربیت مؤثر فرهنگی - عقیدتی امکان‌پذیر است. رسانه‌هایی که بتوانند مؤلفه‌های ملی - مذهبی ایران را در فضای داخلی تثبیت نمایند و با تأسیس شبکه‌های مؤثر انگلیسی‌زبان، تصویر شفاف و حقیقی انقلاب و جمهوری اسلامی ایران را در پاسخ به دروغ‌های رسانه‌ای رقیب ارائه نمایند. برای تدقیق بیشتر راهکارهای لازم در رفتار قدرت نرم ایران با آمریکا و انگلستان، ابزارهای فوق در جدول تحلیل مضمونی ذیل آمده‌است. در این جدول پس از تحلیل مضامین ابزارهای لازم در این تقابل، به دو ضرورت کلی رسیده‌ایم: ۱- بهبود رسانه و آموزش؛ ۲- تثبیت فرهنگ و اندیشه بومی.

جدول تحلیل مضمون منابع لازم در رفتار قدرت نرم ایران در تقابل با قدرت نرم آمریکا و انگلستان					
رقیبان	داده‌های اولیه از منابع لازم در رفتار قدرت نرم ایران علیه آمریکا و انگلیس	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	مدل نهایی
آمریکا	فیلم و سریال‌های آنلاین هالیوود	فیلم‌سازی	۱. ملی‌سازی بستر و محتوای رسانه‌ای	۳ + ۱ = الف	الف
	تولید بازی‌ها و نرم‌افزارهای بومی	تولیدات رایانه‌ای	رسانه‌ای	بومی‌سازی،	بهبود
	تأسیس اینترنت ملی و شبکه بین‌المللی	اینترنت ملی	رسانه‌ای	اصلاح و ارتقای	رسانه و
	تولید لباس اسلامی و تبلیغ غذای ایرانی	خوراک و پوشاک	سبک زندگی ایرانی - اسلامی	آموزش رسانه	آموزش
	ترویج هنرهای اسلامی و ورزش بومی	هنر و ورزش	آموزش رسانه	آموزش رسانه	آموزش
	تبلیغ توانایی‌های نظامی و تاریخ جنگ	تبلیغات نظامی	آموزش تربیت اسلامی و معاشرت دینی	آموزش تربیت اسلامی و معاشرت دینی	آموزش تربیت اسلامی و معاشرت دینی
انگلستان	اصلاح شیوه آموزشی و جذب دانشجویان	اصلاح آموزشی	۳. رشد و اصلاح آموزش	۲ + ۶ = ب	ب + ج = د
	حمایت صنایع ملی و مراکز دانش بنیان	حمایت از تولید	حمایت از تولید	حمایت از فرهنگ و اقتصاد ملی	حمایت از فرهنگ و اقتصاد ملی
	افشای تاریخ سیاسی آمریکا در رسانه‌ها	روشنگری سیاسی	روشنگری سیاسی	روشنگری سیاسی - مذهبی	تثبیت فرهنگ و اندیشه بومی
	بهبود کیفی برنامه‌های سیاسی-اجتماعی	رشد کیفی رسانه	رشد کیفی رسانه	رشد کیفی رسانه	تثبیت فرهنگ و اندیشه بومی
	بهبود کیفی برنامه‌های فرهنگی-مذهبی	بهبود محتوایی	بهبود محتوایی	بهبود محتوایی	تثبیت فرهنگ و اندیشه بومی
	افشای سیاست‌های انگلستان در رسانه‌ها	روشنگری سیاسی	روشنگری سیاسی	روشنگری سیاسی	تثبیت فرهنگ و اندیشه بومی
انگلستان	محدودیت قضایی و تقویت جبهه متعهد	نظارت قضایی	۵. حمایت از امنیت و قانون	۴ + ۵ = ج	ج
	افشای فرق انحرافی و اعزام مبلغ زیده	روشنگری دینی	امنیت و قانون	روشنگری دینی	روشنگری دینی
	تقریب مذاهب و روشنگری علیه توطئه	تبلیغ وحدت	تبلیغ وحدت	تبلیغ وحدت	تبلیغ وحدت
اصلاح شیوه آموزشی و جذب دانشجویان	رشد آموزشی	رشد آموزشی	رشد آموزشی	رشد آموزشی	رشد آموزشی

(جدول شماره ۴ - تحلیل مضمون منابع لازم در قدرت نرم ایران برای تقابل با آمریکا و انگلستان)

۵-۲) ترکیه، عراق و امارات

پس از آمریکا و انگلستان، به عنوان رقیبان اصلی قدرت نرم ایران خصوصاً در بخش رسانه و فرهنگ، سه کشور همسایه را می‌توان نام برد که همواره در تقابل قدرت نرم با جمهوری اسلامی هستند. این کشورها هر کدام به جهتی خاص، تهدید یا فرصت دیپلماسی عمومی ایران محسوب می‌شوند و می‌بایست رفتار قدرت نرم آنان در قبال ایران تحلیل گردد. رویکرد سکولار ترکیه در توسعه تجارت اقتصادی همواره تشویقی برای ایرانیان در گرایش به حکومت غیردینی بوده است. توسعه صادرات ترکیه به ایران و عراق در وقت جنگ میان این دو کشور، به پیشتازی توسعه اقتصادی ترکیه و عقب‌ماندگی ایران و عراق منتهی شد (لاسجودی، ۱۳۸۰، صص. ۱۳ - ۱۶). رشد اقتصادی‌ای که با توسعه اسلام گولنی همواره به عنوان خطری عقیدتی - فرهنگی نیز محسوب می‌شد. علاوه بر این گرایش به آمریکا و اسرائیل و مدیریت شبکه‌های رسانه‌ای فارسی‌زبان با محتوای تخریب خانواده و روابط اسلامی، خطر دیگر ترکیه در مواجهه با مؤلفه‌های قدرت نرم ایران است (دهشیار، ۱۳۹۱، صص. ۲۰۰ - ۲۴۱).

پان ترکیسم و تجزیه‌طلبی کردها از عمده چالش‌های مستمری است که تمامیت ارضی ایران و ترکیه را تهدید می‌کند. مسئله دیگر، تهدید امنیتی پژاک^۱ و پ.ک.ک^۲ است که در سال‌های اخیر با امداد رسانی به مجروحان و خریدهای نفتی ترکیه از داعش، این کشور به کانون تروریست‌ها و تربیت نیروهای نظامی مخالف ایران مبدل گردیده است. در سال‌های اخیر، تشدید ایران‌هراسی و ضدیت با تشیع، دستاورد ملموس تر مدارس اسلامی گولن بوده است (رز ایباف، ۱۳۹۵، صص. ۲۲۷ - ۲۴۶).

تقلیل سبد صادراتی ایران به عراق در رقابت تجاری و تحمیل اجناس خانگی و پوشاک ترک به بازارهای ایران از مشکلات اقتصادی در مواجهه با ترکیه است. عمده‌ترین چالش‌های قدرت نرم ترکیه در ایران را می‌توان رخ‌نمایی قدرت توسعه اقتصادی آن و مسائلی چون پوشش آزاد زنان و فروش مشروبات الکلی دانست که در کنار مذهب اسلامی ترکیه‌ای‌ها، در تقابل با سیاست‌های اسلامی حاکمیت ایران است. سفر ۲/۵ میلیون ایرانی

۱. حزب حیات آزاد کردستان بانام اختصاری PJAK که در ایران، ترکیه و عراق به دنبال تجزیه‌طلبی است.

۲. حزب کارگران کردستان، گروهی مسلح در کردستان ترکیه که فعالیت‌های تروریستی دارد.

به ترکیه^۱ در سال ۹۶، به عنوان خطر جدی تأثیرپذیری فرهنگی، خروج ارز از کشور، تقویت رشد اقتصادی ترکیه و در نهایت کاهش قدرت کمی و کیفی تولید در ایران محسوب می‌شود. علاقه ایرانیان به فیلم و سریال‌ها، خوانندگان استانبولی، غذا و البسه ترک، فرهنگ و اقتصاد ملی را در طولانی مدت می‌تواند تضعیف کند. توجه به نقش مستقیم و غیرمستقیم ترکیه در آسیب‌رسانی به مؤلفه‌های قدرت نرم انقلاب اسلامی و ایجاد تردید در پیگیری اسلام سیاسی در ایران، هم‌چنین تمرکز بر توسعه اقتصاد گردشگری ترکیه، از جدی‌ترین تهدیدات نرم این کشور علیه افکار عمومی ایرانیان است؛ چالش‌هایی که جز با تقویت اقتصادی ایران از طریق فرهنگ‌سازی حمایت از تولید ملی و اهتمام مسئولان فرهنگی به تقویت جذب گردشگر ترک، قابل‌رفع نخواهد بود. جذب طلبه و دانشجوی ترک فرصت تبلیغی مناسبی در تقویت اسلام شیعی و تضعیف گفتمان اسلام گولنی^۲ خواهد بود، اگرچه تاکنون مورد اهتمام جدی نبوده‌است.

عراق تهدید دیگر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران است (صادقی و عسگرخانی، ۱۳۹۰، صص. ۹۳۴ - ۹۴۷). کشوری که با عدم دسترسی به آب‌های آزاد و با محرومیت از تجارت دریایی، سالیان سال چشم به تصرف خاک خوزستان ایران داشته‌است؛ همین امر از دلایل اصلی تجاوز رژیم بعث عراق به ایران پس از قرارداد ۱۹۸۵ الجزایر بود (دانایی‌صفت، ۱۳۹۲، صص. ۱۵۸ - ۱۸۵). تجزیه‌طلبی کردهای عراق و ایران همواره از مسائل مهم و از موارد سوءاستفاده بیگانگان در حمایت از تجزیه‌طلبان و تقویت گروهک‌های معاند دو کشور بوده‌است. مسئله سوم در تهدیدات نرم عراق علیه ایران، موضوع عرب و عجم و دامن‌زدن به اختلافات قومی در کنار اختلافات شیعه و سنی در مرزهای غربی ایران است. برخی قبایل اهل تسنن در شمال عراق گاه با متهم کردن شیعیان عراق به جلب منافع حکومت ایران، از این حربه برای اثبات دخالت ایران در عراق استفاده می‌کنند (زاده علی و میرحسینی، ۱۳۹۶، صص. ۸ - ۱۲). این ادعا ناشی از قرابت تصمیمات حکومتی شیعیان عراق با نوع نگاه حکومت ایران است، اما زمزمه‌ای برای تشویق عراق به قطع همکاری‌های دوجانبه و تقابل با خوش‌بینی به ایران محسوب می‌شود.

۱. به گزارش سازمان گردشگری در سال ۲۰۱۷، دو میلیون و ۴۸۰ هزار گردشگر ایرانی به ترکیه سفر کرده‌اند.

۲. محمد فتح‌الله گولن، واعظ علوم اخلاقی ترک، که در غرب آسیا فعالیت‌های تبلیغی - تربیتی دارد.

علی‌رغم کمک‌خواستن عراق از ایران به‌هنگام حمله داعش و اشغال بغداد، هم‌چنان این شبهه که ایران منافع بلندمدت ایدئولوژیک خود را در عراق دنبال می‌کند، عامل تضعیف جذابیت‌های نرم ایران در عراق است (شعب، ۱۳۹۶، صص. ۱۴-۱۵). مرجعیت و اختلافات فقهی مکاتب نجف و قم، به‌عنوان چالشی در بسط اعتقاد به ولایت‌فقیه و تقابل با سیاست دینی بوده‌است. اختلافات رویکردی خاندان صدر و حکیم و روی کار آمدن فرقه‌هایی چون شیرازی‌ها و احمد الحسنی‌ها در عراق، با اختلال محوریت فقهی - سیاسی مراجعی چون آیت‌الله سیستانی، عامل ایجاد تصویر تشتت و تفرقه میان شیعیان بوده‌است (مریجی، ۱۳۸۷، صص. ۳۱۷ - ۳۶۳).

نگاه مثبت برخی از جوانان عراقی به آمریکایی‌ها، باوجود اشغال عراق و برجای گذاشتن بیش از صدهزار کشته عراقی، درمقابل سوءظن و نگاه منفی نسبت به ایرانیان، نتیجه تبلیغات فریبکارانه و نیت‌های سوء در روابط دو کشور است. استقبال از راهپیمایی اربعین حسینی (ع) در ده سال اخیر یکی از بزرگ‌ترین فرصت‌های وحدت‌آفرین و بستری مساعد در تبلیغ نظریه مقاومت است که با رویکرد ایران در تقابل هوشمندانه با غرب سازگاری دارد (یزدان فام، ۱۳۹۳، صص. ۲۳۳ - ۲۶۱). راهپیمایی اربعین مانند فریضه حج، منبعی عظیم در بسط ارزش‌های ایدئولوژیک ایران و تقویت عنصر تقابل با استکبار به‌اتکای اسلام است و گسترش و تداوم آن می‌تواند در رفع موانع قدرت نرم منطقه‌ای ایران راهگشا باشد (محمدی و دیگران، ۱۳۹۶، صص. ۱۰۳ - ۱۰۶). جذب زائر و گردشگر عراقی ظرفیت چشم‌گیر و قابل‌توجهی دارد که هنوز از سوی مدیران فرهنگی آن‌چنان‌که باید تسهیل نشده‌است.

ظرفیت اقتصادی عراق می‌تواند بهترین مقصد صادرات کالاهای ایرانی در بخش خوراک، پوشاک و عمران باشد که هم به تقویت وجهه ایران در داخل و هم در عراق کمک شایان‌توجهی نماید. صادرات ایران امروز حدود ۱۰ میلیارد دلار در سال است^۱ و حداقل ظرفیت رسیدن به ۲۰ میلیارد دلار را دارد، تا عراق به‌جای چین و ترکیه، به نزدیک‌ترین همسایه خود، ایران، تکیه کند. این فرصت اقتصادی راهی برای تغییر نگاه مردم عراق به ثمرات و پیشرفت‌های انقلاب اسلامی در عین مخالفت با غرب خواهد بود.

۱. به اذعان مدیرکل اتاق مشترک دو کشور، در سال ۹۷ ارزش صادرات ایران به عراق ۹ میلیارد دلار بوده‌است.

امارات متحده عربی پنجمین کشور رقیب ایران در تحقق اهداف قدرت نرم است. این کشور علی‌رغم وسعت اندک و قدمت کوتاه تاریخی، با بهره‌مندی از ثروت عظیم نفتی، در جذب سرمایه‌گذاری بین‌المللی و مبدل شدن به کانون تجارت‌های بزرگ اقتصادی غرب آسیا موفق بوده‌است (همایونفر، ۱۳۷۴، صص. ۲۴ - ۲۶). از عمده چالش‌های امارات متحده با ایران می‌توان به درگیری حقوقی بر سر حاکمیت جزایر سه‌گانه ایران، تغییر نام خلیج فارس، تهدید روابط تجاری و کنترل توزیع و قیمت دلار، شبکه‌های فارسی‌زبان معاند نظام و فرهنگ ایرانی - اسلامی و نیز جذابیت‌های فریبنده رفاهی - تفریحی شهرهایی چون دبی برای گردشگران ایرانی اشاره کرد.

امارات همواره در مجامع بین‌المللی به‌عنوان مخالف سیاسی سعی در مخدوش نمودن چهره حاکمیت و زیرسؤال بردن مشروعیت ایران بوده‌است و در شبکه العربیه تبلیغات زیادی علیه انقلاب اسلامی و سیاست‌های خارجی ایران در بین جهان عرب دارد. رد حاکمیت ایران بر جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک و نیز اصرار بر حذف نام خلیج فارس در نقشه‌های جدید بین‌المللی، آن‌هم در تضاد با اسناد هزارساله این نام، از مصادیق آشکار این دشمنی است (یوسف‌نژاد، ۱۳۸۴، ص. ۱۸). مسئله فروش نفت و مسدود کردن تنگه هرمز از جمله توانایی‌های امنیتی - اقتصادی ایران است که امارات با همکاری عربستان و آمریکا در پی جلوگیری از وقوع آن در صورت درگیری نظامی با ایران است (علوی‌پور و خسروی زارگز، ۱۳۸۵، صص. ۲۹۳ - ۲۹۶).

در مجموع بیشترین تقابل امارات با قدرت نرم ایران در تخریب مشروعیت نظام، ایجاد فشار و اختلال در مراودات اقتصادی و نیز تهاجم فرهنگی از طریق ابزارهای رسانه‌ای است. فارسی‌وان، ام‌بی‌سی ۲ و ۳، شبکه تلویزیونی زمزمه و کانال خبری العربیه از مشهورترین رسانه‌های فعال اماراتی علیه سیاست‌های انقلاب اسلامی است. هم‌چنین امارات از حامیان مالی و تبلیغاتی تروریسم فعال علیه امنیت ایران در عراق، سوریه، سیستان و بلوچستان و خوزستان بوده‌است و نباید از نقش پنهان آن در اجماع کشورهای عربی علیه ایران، محدودسازی گسترش شیعیان در منطقه، حمایت از نفوذ وهابیت به حاشیه ایران، تجاوز عربستان به یمن و شهادت چندباره حجاج ایرانی در مکه^۱

۱. حج خونین در ۹ مرداد ۱۳۶۶ و فاجعه منا در ۲ مهر ۱۳۹۴ هم‌زمان با عید قربان و در مکه رخ داد.

غافل بود.

از راهکارهای قدرت نرم ایران در قبال امارات می‌توان به نمایش اقتدار استقلال سیاسی از غرب و اظهار هیمنه نظامی در خلیج فارس اشاره کرد. همچنین سرمایه‌های تجاری ایرانی در امارات می‌تواند با مدیریت صحیح، شیپنت‌های ارزی ابوظبی را پیش‌بینی و کنترل نماید. اتحاد ایران با جبهه غربی خود در شکست اتحاد عربی کشورهای خلیج فارس راهگشا خواهد بود و شدت عمل حقوقی ایران در خصوص جزایر سه‌گانه می‌تواند تا حدی از حربه سیاسی امارات بکاهد. دستگیری ملوانان انگلیسی^۱ - آمریکایی^۲، ساقط نمودن پهپاد جاسوسی MQ-4C Triton^۳، اختراز ناو لینکلن در نزدیک شدن به آب‌های ایران پس از اتمام حجت نیروی دریایی جمهوری اسلامی و نیز توقیف نفت‌کش انگلیسی^۴ استینا ایمپرو^۵ در تنگه هرمز، از کنش‌های نظامی‌ای است که امارات را در پیگیری دسیسه‌های احتمالی خود مردد می‌سازد. در نتیجه می‌توان تقابل امارات را با تحکم حقوقی، کنش نظامی و هوشیاری بانک مرکزی در مسئله ارزی پاسخ گفت. عمده مسئولیت ایران در پیگیری راهبرد رسانه‌ای، تبلیغات مذهبی و اصلاح رویکرد سیاسی - اقتصادی خود در برابر تهدید نرم امارات است.

نتایج نهایی بررسی مؤلفه‌های ابزاری ایران در مواجهه با سه رقیب ترک، عراقی و اماراتی با استفاده از روش تحلیل مضمون شبکه‌ای در جدول ذیل آمده است:

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

(۱) سپاه پاسداران ۱۵ ملوان انگلیسی متجاوز به مرزهای ایران را در ۳ فروردین ۱۳۸۶ دستگیر کرد.

(۲) در تاریخ ۲۲ دی ۱۳۹۴ دو فروند قایق جنگی آمریکایی حامل ۱۰ ملوان آمریکایی، توسط نیروهای یگان دریایی سپاه پاسداران به دلیل تجاوز به محدوده آب‌های سرزمینی ایران دستگیر شدند.

(۳) پهپاد ۲۲۰ میلیون دلاری MQ-4C Triton آمریکا که در ۳۰ خرداد ۱۳۹۸ به مرزهای جغرافیایی ایران در هرمزگان تجاوز نموده بود با شلیک موشک سامانه سوم خرداد سپاه پاسداران ساقط شد.

(۴) در تاریخ ۲۸ مرداد ۱۳۹۸ نفتکش انگلیسی به دلیل رعایت نکردن قوانین دریایی توسط نیروی دریایی سپاه ایران توقیف شد.

نحوه رویارویی قدرت نرم ترکیه، عراق و امارات با قدرت نرم ایران

رقیبان	راهبرد	ابزارهای قدرت نرم علیه ایران	راهبرد	ابزارهای قدرت نرم ایران علیه رقیبان
ترکیه	سکولاریسم سیاسی - اقتصادی	اقتصاد لیبرال، تصاحب بازار منطقه	رسانه ای	نقد سرمایه داری و تسهیل صادرات
		تحدید رویکرد مقاومت اسلامی	مذهبی	جذب مبلغ دینی و رویکرد فعال دیپلماسی
		تضعیف تولید و تصاحب پوشاک ایران	اقتصادی	تقویت تولید و منع واردات کالای مشابه
	فرهنگی	اشاعه اسلام گولنی (اسلام شخصی)	مذهبی	حمایت از مبلغین شیعی و اصلاح آموزشی
	-	ترویج مدرنیته و تدین التقاطی	رسانه ای	تبلیغ ثمرات انقلاب اسلامی و سیاست دینی
	مذهبی	جذب و تاثیر بر گردشگران ایرانی	فرهنگی	حمایت از گردشگری داخلی و اماکن سیاحتی
	امنیتی	حمایت از تروریسم ضد شیعی	مذهبی	نشر تفکر شیعی و تالیف و تبلیغ موثر
عراق	رسانه ای	سریالهای ترک و کانالهای فارسی	رسانه ای	تاسیس شبکه های ترک زبان ایرانی
	امنیتی	حمایت از گروه های تجزیه طلب	امنیتی	تقویت حشد الشعبی و اتحاد شیعیان عراق
	مذهبی	تهدید منطقه خوزستان و کردستان	اقتصادی	محرومیت زدایی و رفع مشکلات اقوام مرزی
	سیاسی	مجاز به فعالیتهای شیعه انحرافی	مذهبی	روشنگری و حمایت از شیعیان حقیقی
امارات	سیاسی	تخریب تصویر مشروعیت ایران	سیاسی	اصلاح و اقتدار رویکرد سیاست خارجی
	- حقوقی	تصاحب جزایر سه گانه و خلیج فارس	سیاسی	پیگیری قاطع حقوقی و اقتدار دیپلماتیک
	رسانه ای	شبکه های فارسی زبان (MBC & PMC)	رسانه ای	تاسیس شبکه های تبلیغی عربی
	اقتصادی	تهدید پول و ثبات اقتصادی ایران	اقتصادی	اصلاح روند اقتصادی و کنترل تجارت

(جدول شماره ۵ - تقابل قدرت نرم ایران با ترکیه، عراق و امارات)

مدل نهایی ضرورت های ابزاری تأثیر قدرت نرم ایران در این مواجهه عبارتند از: ۱- رونق اقتصاد و گردشگری؛ ۲- روشنگری دیپلماتیک و تبلیغ بین المللی شیعه. لذا برای موفقیت در تقابل نرم با این سه کشور به دو اقدام فوق الذکر نیاز خواهد بود.

جدول تحلیل مضمون منابع لازم در رفتار قدرت نرم ایران در تقابل با ترکیه، عراق و امارات

رقیبان	داده های اولیه از منابع لازم در رفتار قدرت نرم ایران علیه ترکیه، عراق و امارات	مضامین پایه ای	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر	مدل نهایی
ترکیه	نقد سرمایه داری و تسهیل صادرات	حمایت از تولید	۱. حمایت از تولید و صادرات	۱ + ۴ = الف	الف
	جذب مبلغ دینی و رویکرد فعال دیپلماسی	تربیت مبلغ بومی	۲. حمایت از شیعیان	رونیق تولید و گردشگری	رونیق اقتصاد و گردشگری
	تقویت تولید و منع واردات کالای مشابه	کنترل واردات	حمایت از شیعیان	رونیق تولید و گردشگری	رونیق اقتصاد و گردشگری
	حمایت از مبلغین شیعی و اصلاح آموزشی	حمایت از شیعیان	۲. حمایت از شیعیان	رونیق تولید و گردشگری	رونیق اقتصاد و گردشگری
	تبلیغ ثمرات انقلاب اسلامی و سیاست دینی	تبلیغ ثمرات انقلاب	۳. تربیت مبلغ	رونیق تولید و گردشگری	رونیق اقتصاد و گردشگری
	حمایت از گردشگری داخلی و اماکن سیاحتی	گردشگری داخلی	بومی شیعه	رونیق تولید و گردشگری	رونیق اقتصاد و گردشگری
عراق	نشر تفکر شیعی و تالیف و تبلیغ موثر	تبلیغ موثر تشیع	۳. تبلیغ وحدت و	۲ + ۳ = ب	ب + ج = د
	تاسیس شبکه های ترک زبان ایرانی	شبکه ترک زبان	انقلاب مذهبی	رونیق مبلغ و	روشنگری
	تقویت حشد الشعبی و اتحاد شیعیان عراق	حمایت از وحدت	۴. آبادانی	اسلام سیاسی	دیپلماتیک و تبلیغ بین المللی شیعه
امارات	محرومیت زدایی و رفع مشکلات اقوام مرزی	محرومیت زدایی	۵. شبکه ترک و عرب زبان	۵ + ۶ = ج	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه
	روشنگری و حمایت از شیعیان حقیقی	روشنگری مذهبی	۶. پیگیری سیاسی - حقوقی	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه
	اصلاح و اقتدار رویکرد سیاست خارجی	اقتدار دیپلماتیک	۵. شبکه ترک و عرب زبان	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه
	پیگیری قاطع حقوقی و اقتدار دیپلماتیک	پیگیری حقوقی	۶. پیگیری سیاسی - حقوقی	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه
امارات	تاسیس شبکه های تبلیغی عربی	شبکه عرب زبان	۶. پیگیری سیاسی - حقوقی	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه
	اصلاح روند اقتصادی و کنترل تجارت	افزایش صادرات	۶. پیگیری سیاسی - حقوقی	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه	رونیق مبلغ و تبلیغ بین المللی شیعه

(جدول شماره ۶ - تحلیل مضمون منابع لازم در قدرت نرم ایران برای تقابل با ترکیه، عراق و امارات)

نتیجه

در این مقاله ضمن شناخت منابع قدرت نرم ایران، به پنج کشور رقیب ایران در قدرت نرم نیز پرداخته شد. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که تقویت کمی و کیفی کنش رسانه‌ای ایران چه در ارتقای قدرت نرم و چه در خنثی‌سازی تقابلات خارجی، امری ضروری و البته فوری است. بسط ایدئولوژی مقاومت در برابر استکبار جهانی و تطبیق رویکردهای سیاسی - اقتصادی ایران با اهداف انقلاب اسلامی از ارکان صیانت قدرت نرم ایران و افزایش جذابیت‌های تصویری آن از منظر مردمان دیگر کشورهاست. پیشرفت ایران در عرصه فناوری‌های علمی و خودکفایی در انواع نیازهای اساسی، جهتی است که دیگران در ذهنیت خود از ایران دنبال می‌کنند، چراکه می‌خواهند بدانند تقابل با امپریالیسم جهانی، علی‌رغم تحمل جنگ نظامی و تحریم اقتصادی، چقدر ممکن و راهگشا خواهد بود. لذا تحلیل مضمون شبکه‌ای قدرت نرم ایران به دو رکن وابسته «مقاومت - پیشرفت» رسید. مادام پایبندی جمهوری اسلامی بر تعهدات ایدئولوژیک، حفظ استقلال و رشد مادی - معنوی، از قدرت نرم بالا و توان کافی تقابل در این عرصه برخوردار خواهد بود. رفع ضعف‌های تبلیغی - محتوایی و کوشش در جهت گسترش اندیشه انقلابی از طریق اثبات کارآمدی آن است. این کارآمدی با رشد شاخصه‌های گوناگون توسعه و همراهی کشورهای منطقه در اعتماد به رویکرد سیاست خارجی ایران در غرب آسیا میسر خواهد بود.

رونق تولید و گردشگری داخلی، راهی برای تضعیف مانعیت ترکیه در بسط اهداف نرم ایران است. پیگیری فعالیت‌های فرهنگی - مذهبی و رسیدگی به مشکلات اقوام کرد و عرب از ملزومات دفع خطرات احتمالی عراق است. تلاش دیپلماتیک در خلع سلاح حقوقی امارات در مجامع بین‌المللی نسبت به مسئله جزایر سه‌گانه و استقلال از وابستگی‌های تجاری دلار، پیش شرط منفعل ساختن تحرکات منفی این کشور است. تقابل با انگلستان و آمریکا نیز منوط به مدیریت یک جنگ تمام‌عیار رسانه‌ای - عقیدتی است. تقویت کیفی محتوا و نوآوری در فرم برنامه‌های تولیدی رسانه ملی از ضروریات دفع خطر نرم شبکه‌های فارسی‌زبان بریتانیایی است. هم‌چنین تبلیغ و تثبیت سبک زندگی ایرانی - اسلامی، شرط مقاومت داخلی و دفاع جوانان ایرانی از فرهنگ بومی و تحرز از تقلید زندگی آمریکایی است. نتیجه آن که دیپلماسی عمومی ایران را می‌بایست با اثبات موفقیت‌های آن در عرصه جهانی، ذیل تداوم استقلال ایدئولوژیک و تقابل مقتدرانه با

ابرقدرت‌ها به تصویر کشید. مدل نهایی ابزارهای ضروری و شبکه مضمونی تقابل نرم ایران با کشورهای رقیب در جدول پایانی نشان داده شده‌است.

جدول نهایی تحلیل مضمون شبکه ای منابع قدرت نرم ایران در تقابل با کشورهای رقیب			
کشورهای رقیب در تقابل با قدرت نرم ایران	راهبرد ایران	مدل نهایی پاسخگویی مطلوب ایران برای موفقیت در تقابل نرم با رقیبان	شبکه مضمونی
آمریکا	فرهنگی	تثبیت فرهنگ و اندیشه بومی	تبلیغ رسانه ای فرهنگ و اندیشه ایران اسلامی
انگلستان	رسانه ای	بهبود رسانه و آموزش	
ترکیه	اقتصادی	رونق اقتصاد و گردشگری	حمایت از تولید ملی
عراق	مذهبی	تبلیغ بین المللی شیعه	و اقتدار دیپلماتیک
امارات	حقوقی	روشنگری دیپلماتیک	

(جدول شماره ۷ - مدل نهایی منابع قدرت نرم ایران در دیپلماسی عمومی با کشورهای رقیب)

با توجه به جدول فوق، شبکه مضمونی منابع دیپلماسی عمومی ایران با کشورهای رقیب به دو عنصر اساسی تلخیص یافته‌است: ۱- تبلیغ رسانه‌ای فرهنگ و اندیشه ایران اسلامی؛ ۲. حمایت از تولید ملی و اقتدار دیپلماتیک.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- ایزدی، ف. (۱۳۹۰). *دیپلماسی عمومی آمریکا در قبال ایران*. تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام.
- بشیر، ح. (۱۳۹۴). *دیپلماسی عمومی، سیاست‌ها و برنامه‌های جهانی*. تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام.
- دهشیر، ح. (۱۳۹۱). *سیاست خارجی آمریکا در تئوری و عمل*. تهران: میزان.
- رز ایباف، ه. (۱۳۹۵). *جنبش گولن: تحلیلی جامعه‌شناسانه از جنبشی مدنی که ریشه در اسلام میانه‌رو دارد*. (مترجم: ف. درشتی). قم: نشر ادیان.
- فاطمی صدر، ا. (۱۳۹۳). *دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران (مطالعات موردی لبنان)*. تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام.
- مریجی، ش. (۱۳۸۷). *مبانی فکری و زمینه‌های اجتماعی جریان‌های معاصر عراق*. قم: بوستان کتاب.
- میلسن، ژ. (۱۳۸۷). *دیپلماسی عمومی نوین، کاربرد قدرت نرم در روابط بین‌الملل*. (مترجم: ر. کلهر و م. روحانی). تهران: دانشگاه امام صادق علیه السلام.
- واعظی، م. (۱۳۸۹). *دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی*. تهران: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک.
- یزدان فام، م. (۱۳۹۳). *دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ایزدی، ف؛ محمدی، م. ج. (۱۳۹۰). *تولید قدرت نرم در گفتمان انقلاب اسلامی*. *مطالعات راهبردی بسیج*، (۵۱)، صص. ۵ - ۳۲.
- جاودانی مقدم، م؛ درویشی، ر. (۱۳۹۰). *جایگاه دیپلماسی عمومی در استراتژی سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران*. *رهیافت*، (۱۶)، صص. ۴۳ - ۶۶.
- دانایی صفت، ع. ع. (۱۳۹۲). *بررسی اختلافات مرزی ایران و عراق و معاهده ۱۹۷۵ الجزایر*. *اندیشمندان حقوق*، (۵)، صص. ۱۵۷-۱۸۷.
- زاده علی، م؛ میرحسینی، ف. (۱۳۹۶). *ریشه‌های ایران هراسی از نگاه افکار عمومی جهان عرب*. *سیاست خارجی*، (۲)۳۱، صص. ۱۵۱-۱۸۲.
- شعیب ب. (۱۳۹۶). *نقش نیروی قدس در حل بحران‌های غرب آسیا*. *مطالعات راهبردی جهان*

- اسلام، (۶۹)، صص. ۵ - ۳۲.
- صادقی، س.؛ عسگرخانی، ا. (۱۳۹۰). بررسی رویکرد قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در عراق جدید. *سیاست خارجی*، (۴)۲۵، صص. ۹۲۷-۹۵۰.
- علوی پور، س.م.؛ خسروی زارگز، م. (۱۳۸۵). جایگاه بحران جزایر سه گانه در سیاست خارجی ایران و امارات متحده عربی. *روشن شناسی تاریخ شفاهی*، (۸۰)، صص. ۲۹۳ - ۲۹۷.
- قریبوند، ح.؛ رشیدی، م. (۱۳۹۴). بررسی نظری مفهوم قدرت نرم و منابع آن در ایران. *پژوهش‌های سیاسی*، (۱۳)، صص. ۱۵۸ - ۱۷۹.
- لاسجودی، ح. (۱۳۸۰). بررسی نقش مواضع ترکیه در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران. *مطالعات خاورمیانه*، (۲۶)، صص. ۲۲۷ - ۲۶۸.
- محمدی، ح.ر.؛ سلیم‌نژاد، ن.؛ احمدی، ا. (۱۳۹۶). بازتعریفی از ژئوپلیتیک شیعه (با تأکید بر راهپیمایی اربعین). *جغرافیا*، (۵۲)، صص. ۱۰۳ - ۱۲۰.
- موسوی خورشیدی، س.م.ج. (۱۳۹۴). نقش دیپلماسی عمومی نوین در تأمین منافع ملی جمهوری اسلامی ایران. *سیاست*، (۶)، صص. ۶۹ - ۸۶.
- ناطق پور، م.؛ واعظ، م. (۱۳۹۵). تأثیر سیاست خارجی انگلستان بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. *سیاست دفاعی*، (۹۵)، صص. ۷۳ - ۱۰۸.
- همایون‌فر، ی. (۱۳۷۴). امارات، بزرگ‌ترین دلال تجارت خارجی ایران. *گزارش*، (۵۵)، صص. ۲۴-۲۶.
- یوسف‌نژاد، ا. (۱۳۸۴). روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه عرب. *مجلس و راهبرد*، (۴۸)، صص. ۴۱ - ۸۰.

Down, N. (2012). *Iran's Soft Power Messaging?*. CNN (The interviewer)
<https://cnn.com/2012/08/31/irans-soft-power-messaging/>

Nye, J. (1990). *The Misleading Metaphor of Decline*. The Atlantic Monthly. [https://books.google.co.uk/books/Nye,-J.-\(1990\)-The-Misleading-Metaphor-of-Decline-.The-Atlantic-Monthly/](https://books.google.co.uk/books/Nye,-J.-(1990)-The-Misleading-Metaphor-of-Decline-.The-Atlantic-Monthly/)

۱۶۵ Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New

York: public affairs.

Parmar, I. (2006). Anti -Americanism and the Major Foundations. In: *The Rise of Anti -Americanism*. ed. B.O. Connor & M. Griffiths. London: Routledge.

Parsi, T. (2011). *Iran's Soft Power Strategy: why Iran Does Not Want A Nuclear Weapon?* , The Excavator . Interview with Dennis Wholey.

[/https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=bnT0x8EE1Qs/](https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=bnT0x8EE1Qs/)

Stirling, J. (2001). *Thematic networks: An analytic tool for qualitative research*. *Qualitative Research*, 1(3), 385–405

[/https://doi.org/10.1177/146879410100100307/](https://doi.org/10.1177/146879410100100307/)

Tuch, H. (1990). *Communication with the World*. New York: St. Martin's Press.

References

- Alavipour, S. M., Khosravi Zar Gaz, M. (1385 AP). The place of the crisis of the three islands in the foreign policy of Iran and the United Arab Emirates. *Methodology of Oral History*, (80), pp. 293-297. [In Persian]
- Bashir, H. (1394 AP). *Public diplomacy, global policies and programs*. Tehran: Imam Sadiq (AS) University. [In Persian]
- Danaeesezat A. A. (2013). Examining the Iran-Iraq border dispute and the 1975 Algerian treaty. *Law Thinkers*, (5), pp. 157-187. [In Persian]
- Dehshiar, H. (1391 AP). *American foreign policy in theory and practice*. Tehran: Mizan. [In Persian]
- Down, N. (2012). Iran's Soft Power Messaging? *CNN (The interviewer)* <https://cnn.com/2012/08/31/irans-soft-power-messaging/>
- Fatemi Sadr, A. (2014). *Public Diplomacy of the Islamic Republic of Iran (Case Studies of Lebanon)*. Tehran: Imam Sadiq (AS) University. [In Persian]
- Homayounfar, Y. (1374 AP). The UAE is Iran's largest foreign trade broker. *Report*, (55), pp. 24-26. [In Persian]
- Izadi, F. (1390 AP). US public diplomacy with Iran. Tehran: Imam Sadiq (AS) University. [In Persian]
- Izadi, F., Mohammadi, M. J. (1390 AP). Production of soft power in the discourse of the Islamic Revolution. *Basij Strategic Studies*, (51), pp. 5-32. [In Persian]
- Javadani Moghaddam, M., Darvishi, R. (1390 AP). The place of public diplomacy in US foreign policy strategy towards Iran. *Rahyaft*, (16), pp. 43-66. [In Persian]
- Lasjerdi, H. (1380 AP). Investigating the role of Turkey's positions in the Iraq-Iran war. *Middle East Studies*, (26), pp. 227-268. [In Persian]
- Mariji, Sh. (2008). *Intellectual foundations and social contexts of contemporary Iraqi currents*. Qom: Bustaneketab. [In Persian]
- Milson, J. (2008). *Modern public diplomacy, the use of soft power in international relations* (R. Kalhor & M. Rohani, Trans.). Tehran: Imam Sadiq (AS) University. [In Persian]
- Mousavi Khorshidi, S. M. J. (1394 AP). The role of modern public diplomacy in securing the national interests of the Islamic Republic of Iran. *Politics*, (6), pp. 69-86. [In Persian]
- Muhammadi, H. R., Salimnezhad, N., Ahmadi, A. (1396 AP). Redefining Shiite geopolitics (with emphasis on the Arbæen March). *Geography*, (52), pp. 103-120. [In Persian]

- Nateqpour, M., Vaez, M. (1395 AP). The Impact of British Foreign Policy on the National Security of the Islamic Republic of Iran. *Defense Policy*, (95), p. 73-108. [In Persian]
- Nye, J. (1990). *The Misleading Metaphor of Decline*. The Atlantic Monthly.
- Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: public affairs.
- Parmar, I. (2006). *Anti -Americanism and the Major Foundations*. In: *The Rise of Anti -Americanism* (B. O. Connor & M. Griffiths, Eds.). London: Routledge.
- Parsi, T. (2011). Iran's Soft Power Strategy: why Iran Does Not Want A Nuclear Weapon? *The Excavator*. Interview with Dennis Wholey. <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=bnT0x8EEIQs/>
- Qorlivand, H., Rashidi, M. (1394 AP). Theoretical study of the concept of soft power and its sources in Iran. *Political Research*, (13), pp. 158-179. [In Persian]
- Rose Ibafe, H. (1395 AP). The Gulen Movement: A sociological analysis of a civil movement rooted in moderate Islam (F. Darshiti, Trans.). Qom: Publication of religions. [In Persian]
- Sadeqi, S., Asgarkhani, A. (1390 AP). Investigating the soft power approach of the Islamic Republic of Iran in the new Iraq. *Foreign Policy*, 25(4), pp. 927-50. [In Persian]
- Shoab, B. (1396 AP). The role of the Quds Force in resolving the crises in West Asia. *Strategic Studies of the Islamic World*, (69), pp. 5-32. [In Persian]
- Stirling, J. (2001). Thematic networks: An analytic tool for qualitative research. *Qualitative Research*, 1(3), 385-405. <https://doi.org/10.1177/146879410100100307/>
- Tuch, H. (1990). *Communication with the World*. New York: St. Martin's Press.
- Vaezi, M. (1389 AP). Public diplomacy and foreign policy. Tehran: Expediency Discernment Assembly, Strategic Research Center. [In Persian]
- Yazdanfam, M. (2014). Public diplomacy of the Islamic Republic of Iran. Tehran: Research Institute for Strategic Studies. [In Persian]
- Yousefnezhad, A. (1384 AP). Foreign relations of the Islamic Republic of Iran and the Arab League. *Parliament and Strategy*, (48), pp. 41-80. [In Persian]
- Zade Ali, M., Mirhosseini, F. (1396 AP). The roots of Iranophobia from the perspective of public opinion in the Arab world. *Foreign Policy*, 31(2), pp. 151-182. [In Persian]